

Resumo

Unidade 11

1. As vangardas europeas

O vangardismo é unha maneira de protestar contra o caos que rodea o artista. En poesía o experimentalismo alcanza a súa máxima expresión cos vangardismos de entreguerras.

Na novela, alternanse todos os seus compoñentes, como xa quedou apuntado na sección anterior: acción, tempo, heroe, punto de vista, técnica, etc.

No teatro, tamén se producen innovacións, pois, apartándose do realismo do século anterior, dáse cabida ao onírico e ao absurdo, ao tempo que se introducen rupturas espaciais e temporais, á procura ben da participación ben do distanciamento dos espectadores, ou incluíndo todo tipo de novidades escenográficas.

A poesía dá lugar á aparición de tres grupos:

Vangardistas Rompen drasticamente coa tradición para percorrer camiños enteiramente novos	Futurismo Cubismo Dadaísmo Ultraísmo ou Creacionismo Surrealismo
Poetas puros Buscan a esencia da poesía na linguaxe mesma, xuntando a herdanza simbolista con algúns achados das vangardas.	O trazo máis característico da maioría destes poetas é a utilización dunha linguaxe non referencial, allea á lóxica. En Francia, os poetas máis destacados son: Paul Valéry e Saint-John Perse. En Portugal, Fernando Pessoa. En Grecia Konstandinos Kavafis. En Alemaña o poeta máis representativo desta época é Paul Celan. En Inglaterra e Estados Unidos debemos mencionar as figuras de Yeats, Ezra Pound e Eliot. En Italia, Dino Campana, Giuseppe. En España estas correntes vangardistas e outras como o popularismo, están representadas polos homes da Xeración do 27, e en Galicia por Manuel Antonio, Amado Carballo e outros.
Poetas existencialistas e poetas sociais Son os que, sen renunciar ás novidades expresivas, utilizan a poesía para expresar a súa angustia interior (existencialista) ou o sentir da colectividade (poetas sociais).	

Ao lado do fragmentarismo, dáse en Italia outra corrente que foi denominada Hermetismo: Eugenio Montale e Salvatore Quasimodo

2. O Surrealismo

→ Revolución poética do século XX

→ Persegue a liberación integral do ser humano (fronte ás pretensións deshumanizadoras dos restantes vangardismos). Para isto utiliza varias vías:

a) Facendo aboiar os seus impulsos reprimidos no inconsciente, o que leva ao desprezo da realidade común para acceder a outra máis auténtica, que está sepultada no fondo da conciencia (Freud).

b) Comprometéndose politicamente para libralo das inxustizas do sistema capitalista (Marx).

c) Rescatando a linguaxe dos dominios da razón, mediante a escritura automática (o pensamento en bruto, sen ordenar nin rectificar), asociacións libres de palabras, metáforas insólitas, imaxes oníricas, etc. (Dadaísmo, Cubismo).

→ Características:

a) Reivindicación do inconsciente e do soño. O creador é un mero transcriptor do inconsciente, a inspiración está por enriba da técnica e a depuración. Así preténdese expresar a vida auténtica.

b) A introdución nas súas obras de elementos cotiáns, que, ao non deixar intervir a parte consciente, quedan descontextualizados. A crueldade e o humor aparecen tamén como contrapunto a todo tipo de sentimentos.

c) A exaltación vital. Se Marx pretendía cambiar o mundo, os surrealistas agora queren cambiar a vida. Existe unha conciencia social para a resolución dos problemas individuais. Por iso algúns se comprometen politicamente.

d) A incorporación das teorías freudianas relacionadas co mundo onírico.

→ Membros: os poetas franceses Apollinaire, Cendrars, André Breton, Paul Éluard, Luis Aragon e Jules Supervielle, pero tamén outros poetas que non son de Francia, como Neruda, César Vallejo, García Lorca, Rafael Alberti, etc

3. A literatura escrita por mulleres

Ao longo da historia, as mulleres escritoras foron inxustamente relegadas a un segundo plano unicamente polo feito de seren mulleres.

Historicamente, son moi poucos os nomes de escritoras que mereceron a atención do historiador ou crítico literario: Safo, Leonor López de Córdoba, Santa Teresa, Sor Juana Inés de la Cruz, Serena de Tous, Luisa de Carvajal, Josefa de Jovellanos, Flora Tristán, Víctor Catalá (pseudónimo de Caterina Albert Paradís), Gertrudis Gómez de Avellaneda, Rosalía de Castro, Emilia Pardo Bazán, Alfonsina Storni, María Teresa León, "Fernán Caballero", etc..

Xa no século XX, podemos falar dunha auténtica floración de escritoras, mesmo formando colectivos, que reivindican o seu papel dentro do universo literario e cultural (procuran a normalidade dentro do sistema, non a marxinalidade).

Historicamente, as razóns que explican esta situación son de tipo sociocultural (predominio tradicional da figura do home sobre o da muller), o que agocha unha oposición de xénero (masculino e feminino) motivada por razóns sexuais (entre machos e femias).

Tradicionalmente, atribúeselle inxustificadamente ao home o universo da razón, a fortaleza, o pensamento, a acción, o estable, mentres que a muller é inxustamente verbalizada desde a sensibilidade, a natureza, a impulsividade, o corpo. Isto revela unha práctica de dominación dun sexo sobre o outro, unha xerarquía establecida en que o feminino se marxina e somete ao masculino.

O canon literario está construído sobre a base do sistema binario de oposición e xerarquías para o establecemento daquilo que se debe considerar como literatura de valor. Entón, as obras que entran na historia da literatura caen baixo a lente dunha política da diferenza, en que os autores masculinos manteñen o papel dominante e son valorados pola súa produción literaria, en canto esta expresa unha experiencia máis universal.

Mentres, a literatura feminina catalógase como unha produción que só expresa unha experiencia individual, propia do mundo feminino. É así como volven reproducirse os modelos de razón-masculinidade / natureza-feminidade. Ademais, para a súa inclusión na historia, a literatura escrita por mulleres sofre certas operacións retóricas que a confinan á marxinalidade.

O gran desafío que hoxe asome a literatura escrita por mulleres é a inversión dos estereotipos naturalizados de home – muller; trátase de mudar o *status* adquirido pola figura masculina culturalmente para acadar unha igualdade sociocultural real entre xéneros, un estatuto de normalidade no sistema literario, sen que se produza tampouco unha oposición entre sexos.

Con todo, convén atender dous conceptos importantes: a liberdade e a visibilidade da muller, ás veces propositadamente confundidos.

- Literatura latinoamericana escrita por mulleres
- Literatura africana escrita por mulleres
- Literatura castelá escrita por mulleres
- Literatura galega escrita por mulleres

4. A culminación da gran literatura americana. A xeración perdida

O primeiro ataque á tradición protagonízanlo escritores naturalistas como Stephen Crane (*Maggie*, 1893), Frank Norris (*McTeague: unha historia de San Francisco*, 1899; *O Pozo*, 1903) e Theodore Dreiser (*Sister Carrie*, 1900). Estes autores amplían a novela con personaxes sacados da nova realidade circundante: homes de negocios, viaxantes, proletariado urbano e rural, inmigrantes, curas desencantados e mulleres que buscan na cidade a materialización dos seus soños. Do mesmo xeito, sitúan a acción en novos lugares: pisos alugados, matadoiros, fábricas, etc.

O período decisivo do ataque final sobre o puritanismo e o conservadorismo literario (1912-1929) coincide cos anos nos que conviven o radicalismo artístico e o político. Séntese con máis forza a influencia de modelos europeos e aumenta o interese polos temas sociais como a educación, o feminismo, o psicoloxismo freudiano, a criminoloxía ou o control da natalidade.

Outro apoio procede da proliferación de revistas que dan cabida aos escritores novos. Todo isto prepara o terreo para unha nova sensibilidade que, con todo, tarda en chegar.

Na década de 1920, a primeira que se estableceu en Europa foi Gertrude Stein que exerceu de guía para todos os xoves norteamericanos. Outro apoio decisivo foi a librería Shakespeare and Company fundada pola norteamericana Sylvia Beach en París en 1919. Nestes escenarios formáronse a maioría dos autores que logo serían coñecidos como “xeración perdida”, nome que lles deu a mesma Gertrude Stein. Forman parte desta xeración: Francis Scott Fitzgerald, Ernest Hemingway, John dos Passos e o poeta que firmaba como e.e. cummings (Edward Estlin Cummings).

Na década de 1930, dous acontecementos van marcar a fin, non só dunha década, senón tamén dunha época: a execución dos anarquistas Nicola Sacco e Bartolomeo Vanzetti e o desequilibrio económico que provocou o crack de 1929 e os posteriores anos da Depresión.

Nestas circunstancias, é a novela social a que predomina no panorama literario, pero sen que isto supoña unha volta ao Naturalismo de principios de século; os novos novelistas aproveítanse dos achados da xeración anterior e bastantes novelas tinguiranse de rexionalismo. O espírito da época favorece a proliferación das novelas policiais de Dashiell Hammett (*Colleita vermella*, 1929; *O falcón maltés*, 1930; *A chave de cristal*, 1931) e Raymond Chandler (*O soño eterno*, 1939; *Adeus, boneca*, 1940).

Con todo, os novelistas clave desta época son John dos Passos, John Steinbeck, William Faulkner, Truman Capote. Pero esta época da literatura norteamericana aínda se completa con outros autores ou grupos de autores.

5. O teatro do absurdo e o teatro de compromiso

O desenvolvemento desta tendencia dramática ten as súas raíces a finais dos anos corenta, a súa plenitude non a acada ata os cincuenta, e especialmente en París, onde se xuntaron unha grande cantidade de autores exiliados. Con todo, o movemento non se limitou a Francia.

Co termo “absurdo” faise referencia a aquilo que está exento de finalidade ou propósito. Os dramaturgos do absurdo non discuten sobre o absurdo da condición humana, como facían os escritores existencialistas, senón que o presentan por medio de imaxes e escenas. Baixo este nome inclúense unha serie de escritores sumidos nas mesmas ansiedades e temores, aínda que o grupo básico está formado por Jean Genet, Eugène Ionesco, Arthur Adamov e Samuel Beckett.